

« Surge qui dormis, et exurge a mortuis¹. » Et illud :
 « Qui sedebant in umbra mortis, lux orta est eis². » Et
 illud quod paulo ante commemoravi : « Si consurrexistis
 » cum Christo, quæ sursum sunt quærite³. » Ad corpo-
 ralem autem resurrectionem pertinet quod nunc dicit
 Apostolus, qui talem sibi quæstionem proposuerat : « Sed
 » dicit aliquis : Quomodo resurgunt mortui? Quo autem
 » corpore venient⁴? » Agebat ergo de resurrectione cor-
 poris, in qua præcessit Dominus Ecclesiam suam : de
 hac ergo ait : « Oportet corruptibile hoc induere incor-
 » ruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem⁵. »
 Propter illud quod dixerat : « Caro et sanguis regnum
 » Dei non possidebit. » Habemus autem alio loco aper-
 tissime ipsius apostoli Pauli testimonium de resurrectione
 secundum spiritum, et de resurrectione secundum car-
 nem. Corpus enim mortale, quod animatum est vel ani-
 matum fuit, caro dicitur. Sic ergo Apostolus loquitur :
 « Si autem Christus in vobis, corpus quidem mortuum
 » est propter peccatum, spiritus autem vita est propter
 » justitiam⁶. » Ecce jam resurrectio spiritus per justitiam
 facta intelligitur : vide utrum speranda sit etiam corporis
 resurrectio. Mortale enim corpus noluit appellare mor-
 tale, sed mortuum ; et tamen hoc se significasse in con-
 sequentibus aperit. Sequitur itaque, et dicit : « Si ergo
 » spiritus ejus qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat
 » in vobis, qui suscitavit Dominum nostrum Jesum, vi-
 » vificabit et mortalia corpora vestra per habitantem
 » Spiritum ejus in vobis⁷. » Quapropter illi circa verita-
 tem aberraverunt, unam negaverunt resurrectionem. Si
 enim omni modo eam negarent, a veritate aberrarent,
 non circa veritatem. Quia vero circa veritatem aberra-

¹ Ephes. v, 14. — ² Isaï. ix, 2. — ³ Coloss. iii, 1. — ⁴ Beda ad 2 Tim. ii.
 — ⁵ 1 Cor. xv, 35. — ⁶ Rom. viii, 10. — ⁷ Ibid. 11.

verunt, confessi sunt unam, quæ secundum spiritum fit ;
 negaverunt autem alteram, quæ per carnis resurrectionem
 speratur, dicentes resurrectionem jam factam esse : quod
 nisi ita dicerent, ut illam quæ in corpore futura est credi
 et sperari prohiberent, non de his diceretur : « Fidem
 » quorundam subvertunt. »

XXV. Sed audite jam manifestissimum testimonium ip-
 sius Domini in Evangelio secundum Joannem, uno loco
 ambas resurrectiones, et quæ secundum spiritum modo
 fit, et quæ secundum carnem postea futura est, ita de-
 clarantem, ut omnino dubitare non possit, qui quoquo
 modo Christianum se dicit, et Evangelicæ auctoritati sub-
 jectus est ; ut nullus aditus calumniatoribus restet, et quasi
 per fidem christianam volentibus evertere Christianos,
 inserendo venena sua, ut occidant animas iufirmorum.
 Sed ex ipso codice audite. Propterea enim non tantum
 disputatoris, sed etiam lectoris fungor officio, ut sermo
 iste noster sanctarum Scripturarum auctoritate fulciatur,
 non humanis suspicionibus super arenam ædificetur, si
 forte aliquid non memoriter occurrerit. Audite ergo Evan-
 gelium secundum Joannem. Dominus loquitur : « Amen,
 » amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, et cre-
 » dit ei qui misit me, habet vitam æternam ; et in judi-
 » cium non venit, sed transitum fecit a morte in vitam.
 » Amen, amen dico vobis, quia venit hora et nunc est,
 » quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint,
 » vivent. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic
 » dedit et Filio vitam habere in semetipso ; et potestatem
 » dedit ei et iudicium facere, quia filius hominis est. No-
 » lite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in
 » monumento sunt, audient vocem ejus ; et procedent,
 » qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ ; qui vero

» mala egerunt, resurrectionem iudicii¹. » Arbitror quidem multos intelligere ab ipso Domino in hoc loco utramque resurrectionem, et secundum spiritum per fidem, et secundum carnem per illam notissimam tubam distincte aperteque declaratam. Tamen hæc eadem verba diligenter consideremus, ut omnibus audientibus manifestum sit. « Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum » audit, et credit ei qui misit me, habet vitam æternam; » et in iudicium non venit, sed transitum fecit a morte in » vitam. » Secundum spiritum resurrectio est, quæ fit modo per fidem. Sed ne ita proposita videretur, quasi adhuc longe futura sit; quanquam non dixerit: Transitus est a morte in vitam, sed, « Transitum fecit a morte in » vitam: » tamen ne verbo præteriti temporis figurate usus videretur, sicut est: « Foderunt manus meas et » pedes²; » quod adhuc futurum prænuntiabatur: sequitur, et hoc ipsum planius explicat: « Amen, amen dico » vobis, inquit, quia venit hora et nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint vivent. » Quod supra dixit: « Transiit a morte in vitam; » hoc nunc dicit, « Vivent. » Sed ne illud quod ait: « Venit » hora, » in finem sæculi speraretur, quando etiam corporum resurrectio futura est; addidit, « Et nunc est. » Non enim ait tantum: « Venit hora: sed, Venit hora, et » nunc est. » Qui autem audierint hanc vocem, vivent: scilicet vita quam superius significavit, dicens: « Transiit a morte ad vitam. » Hic ergo eos significavit qui ad poenam iudicii non pertinent; quia præveniunt iudicium fide sua, et transitum faciunt a morte ad vitam.

XXVI. Restat ergo ut et iudicium futurum ostendat inter bonos et malos: quia hic bonos tantum commemoravit ad præsentem resurrectionem, quæ secundum spiritum

¹ Joan. v, 24-29. — ² Psal. xi, 17.

est, pertinere. Sequitur itaque, et dicit: « Et potestatem dedit ei et iudicium facere, quia filius hominis est. » Insinuavit secundum quid acceperit potestatem iudicii: « Quia filius, inquit, hominis est. » Nam secundum id quod Filius Dei est, sempiternam cum Patre habet potestatem. Jam quomodo sit futurum iudicium, consequenter exponit: « Nolite, inquit, mirari hoc, quia venit » hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient » vocem ejus; et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii. » Superius cum dixisset: « Venit hora; » adjecit: « Et nunc est: » ne illa hora prænuntiata putaretur, qua in fine sæculi futura est corporum resurrectio. Hic ergo quia ipsam volebat intelligi, cum dixisset: « Venit hora; » non adjecit: « Et nunc est. » Item superius mortuos dixit audire vocem Filii Dei, monumentorum autem nullam commemorationem fecit: ut distingueremus mortuos per mentis errorem qui resurgunt modo per fidem, ab eis mortuis quorum cadavera in monumentis sunt resurrectura in ultimo sæculi. Hic ergo ut illa in fine speraretur corporum resurrectio: « Omnes, ait, qui in monumentis sunt, audient » vocem ejus, et procedent. » Item superius: « Audient, inquit, vocem Filii Dei, et qui audierint, vivent. » Quid opus erat addere: « Qui audierint; » cum posset ita dici: Audient vocem Filii Dei, et vivent: nisi quia de his dicebat qui secundum mentis errorem mortui sunt, quorum multi audiunt et non audiunt, id est, non obtemperant, non credunt? Qui vero sic audiunt, quomodo volebat audiri, cum diceret: « Qui habet aures audiendi, audiat¹: » ipsi vivent. Audient ergo multi, sed « Qui audierint, vivent, » id est, qui crediderint. Nam qui sic audient, ut non credant, non vivent: unde apparet de qua morte,

¹ Luc. viii, 8.

et de qua vita eo loco dixerit : de morte scilicet quæ ad solos malos pertinet, eo ipso quo mali sunt, et de vita quæ ad solos bonos pertinet, eo ipso quo boni fiunt. Hic autem, ubi secundum corpora resurrecturos pronuntiat, non ait : Audient vocem ejus, et qui audierint, procedent. Omnes enim novissimam tubam audient, et procedent, quia omnes resurgemus. Sed quia non omnes immutabimur, sequitur et dicit : « Qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem judicii. » Superius itaque ubi per fidem secundum spiritum reviviscitur, ad eandem sortem omnes reviviscunt; ut vita eorum non distribuatur in beatitudinem, et miseriam, sed ad bonam partem omnes pertineant. Et ideo cum dixisset : « Qui audierint, vivent; » non adjecit : Qui bona egerunt, in vitam æternam; qui vero mala egerunt, in pœnam æternam. Hoc enim ipsum quod dictum est : « Vivent, » In bono tantummodo accipi voluit : sicut etiam superius : « Transitum, inquit, » fecit a morte ad vitam; » nec dixit ad quam vitam; quia per fidem a morte reviviscere, non potest esse mala vita. Hic autem primo non, audient vocem ejus et vivent; ipsum enim : « Vivent, » per totam istam lectionem in bono intelligi voluit : sed dixit : « Audient et procedent, » quo verbo significavit corporalem motum corporum de locis sepulturarum suarum. Sed quia procedere de monumentis non omnibus ad bonum erit : « Qui bona, inquit, fecerunt, in resurrectionem vitæ; » etiam hic vitam in bono tantum intelligi voluit : « Qui vero mala egerunt, inquit, in resurrectionem judicii, » judicium scilicet pro pœna posuit.

XXVII. Jam ergo, fratres, nemo quærat perversa subtilitate cujusmodi figura erit corporum in resurrectione mortuorum, quanta statura, qualis motus, qualis

incessus. Sufficit tibi quod resurgit caro tua in ea specie, in qua Dominus apparuit, in hominis utique specie. Sed noli propter speciem timere corruptionem : si enim non timueris corruptionem, non timebis et illam sententiam : « Caro et sanguis regnum Dei non possidebit : » nec incidēs in laqueum Sadducæorum, quem propterea non possis evitare, quia putas ad hoc resurgere homines, ut ducant uxores, et generent filios, et agant opera vitæ mortalis. Si quæris qualis erit vita, quis hominum hoc poterit explicare? Vita erit Angelorum. Quicumque tibi potuerit ostendere vitam Angelorum, ostendet vitam eorum, quia æquales futuri erunt Angelis. Si autem Angelorum vita occulta est, nemo quærat amplius; ne per errorem non perveniat ad id quod quærit, sed ad quod sibi ipse confinxerit. Præpropere enim quærit, et festinans quærit. Tu in via ambula; venies ad patriam, si non deseras viam. Tenete ergo Christum, fratres, tenete fidem, tenete viam : ipsa vos perducet ad id quod videre modo non potestis. In illo enim capite apparuit quod speretur in membris; in illo fundamento demonstratum est quod in nostra ædificetur fide, ut postea perficiatur in specie : ne forte cum putatis vos cernere, appareat vobis aliquid per imaginem falsam quasi esse quod non est, et dimissa via in errorem devietis, et ad patriam quod ducit via, id est, ad speciem quo ducit fides, non perveniat.

XXVIII. Dices : Quomodo vivunt Angeli? Sufficit tibi scire hoc, quod non corruptibiliter vivunt. Facilius enim tibi potest dici quid ibi non erit, quam quid ibi erit. Possum enim et ego, fratres mei, breviter vobis percurrere quædam quæ ibi non erunt : et hoc propterea possum, quia ista experti sumus, et novimus ea quæ ibi non erunt. Quid autem ibi erit nondum sumus experti.

1. Cor. xv, 33. — 2. Gen. iii, 21.

« Per fidem enim ambulamus, nondum per speciem : »
 » quandiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino¹. »
 Quid ergo ibi non erit? Ducere uxorem, ut filii propagentur; quia non est ibi mors: non ibi erit crescere, quia nec senescere: non erit refectio, quia nec defectio: non ibi erunt negotia, quia nec indigentia; nec ipsa laudabilia opera hominum innocentium, quæ cogit operari egestas et necessitas hujus vitæ. Non enim dico tantummodo non ibi futura opera latronum aut foeneratorum, sed ipsa quæ innocentes homines operantur propter indigentiam sublevandarum humanarum necessitatum, non ibi erunt. Sabbatum erit perpetuum, quod a Judæis celebratur temporaliter, a nobis autem in æternum intelligitur. Quies erit ineffabilis, quæ explicari non potest, sed, ut dixi, utcumque explicatur, cum dicuntur quæ ibi non erunt. Ad illam quietem tendimus, ad illam spiritaliter regeneramur. Sicut enim ad labores carnaliter nascimur, ita ad quietem spiritaliter renascimur: clamante illo: « Venite ad me » omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam » vos¹. » Hic pascit, ibi perficit: hic promittit, ibi reddit: hic significat, ibi exprimit. Cum autem in illa beatitudine et spiritu et corpore perfecti salvi que fuerimus, ista negotia non erunt; nec illa ibi erunt, quæ hic laudantur in bonis operibus Christianorum. Quis enim non laudatur Christianus porrigendo panem esurienti potumque sitiendi, vestiendo nudum, suscipiendo peregrinum, pacando litigiosum, visitando ægrotum, sepeliendo mortuum, consolando lugentem? Magna opera, plena misericordiæ, plena laudis et gratiæ. Sed nec ipsa ibi erunt: quia opera misericordiæ necessitas miseriæ comparavit. Quem pascis, ubi nemo esurit? Cui potum das, ubi nemo sitit? An vestiturus es nudum, ubi omnes ipsa immorta-

¹ 1 Cor. v, 6, 7. — ² Matth. xi, 28.

litate vestiti sunt? Audisti paulo ante tunicas sanctorum, loquente Apostolo: « Oportet corruptibile hoc » induere incorruptionem¹. » Ubi induere sonat, indumentum indicat. Hoc indumentum Adam perdidit, ut pelles acciperet². An peregrinum suscepturus es, ubi omnes in patria sua vivunt? Ægrotos visitabis, ubi omnes eadem incorruptionis firmitate vigeant? Mortuum sepulturus, ubi semper vivunt? Litigantes concordaturus, ubi omnia in pace sunt? Tristes consolaturus, ubi omnes in æternum gaudebunt? Quia ergo cessabunt simul miseriæ, cessabunt hæc opera misericordiæ.

XXIX. Quid ergo ibi agetur? Nonne jam dixi, facilius me dicere quid ibi non erit, quam quid ibi erit? Illud scio, fratres, quod non sumus dormitaturi vacando, quia et ipse somnus subsidium defectionis datus est animæ. Quippe intentionem perpetuam mortales sensus agitantem non ferret fragile corpus, nisi sensibus consopitis ad eandem agitationem ferendam repararetur ipsa fragilitas; et quemadmodum ex morte innovatio futuræ est, sic nunc ex somno vigiliatio fieret. Ibi ergo non erit Ubi enim non est mors, nec imago mortis erit. Nec tamen cuiquam subrepat timor tædiorum, cum ei dicitur quod semper vigilabit, et non aget aliquid. Possum dicere, et quomodo quidem futurum sit, non possum dicere, quia nec videre adhuc possum: tamen aliquid non impudenter dico, quia de Scripturis dico, quæ ibi erit actio nostra. Tota actio nostra: Amen et Alleluia erit. Quid dicitis, fratres? Video quod auditis et gavisus estis. Sed nolite iterum carnali cogitatione contristari, quia si forte aliquis vestrum steterit et dixerit quotidie: Amen et Alleluia, tædio marcescet, et in ipsis vocibus dormitabit, et tacere jam volet; et propterea putet sibi esse asper-

¹ 1 Cor. xv, 33. — ² Gen. iii, 21.

nabilem vitam, et non desiderabilem, dicentes vobismetipsis: Amen et Alleluia **semper** dicturi sumus, quis durabit? Dicam ergo, si **potero**, quantum potero. Non sonis transeuntibus dicemus Amen et Alleluia, sed affectu animi. Quid est enim **Amen**? quid Alleluia? Amen, est verum: Alleluia, laudate **Deum**. Quia ergo Deus veritas est incommutabilis, **sine** defectu, sine propectu, sine detrimento, sine augmento, **sine** alicujus falsitatis inclinatione, perpetua, et **stabilis**, et semper incorruptibilis manens; hæc autem quæ **agimus** in creatura et in ista vita, velut figuræ sunt rerum per significationes corporum, et quædam in quibus **ambulamus** per fidem: cum viderimus facie ad faciem **quod** nunc videmus per speculum in ænigmate, tunc **longe** aho et ineffabiliter alio affectu dicemus: Verum est: **et** cum hoc dicemus: Amen utique dicemus, sed insatiabili satiæte. Quia enim non deerit aliquid, ideo satiætas: quia vero illud quod non deerit semper delectabit, **ideo** quædam, si dici potest, insatiabilis satiætas erit. **Quam** ergo insatiabiliter satiaberis veritate, tamen satiabili veritate dices: Amen. Jam quale est quis potest dicere: « Quod oculus non vidit, » nec auris audivit, nec **in** cor hominis ascendit¹? » Quia itaque sine aliquo fastidio et cum perpetua delectatione videbimus verum, **et** certissima evidentia contuebimur, amore ipsius veritatis accensi et inhaerentes ei dulci et casto amplexu eodemque incorporeo, tali etiam voce laudabimus eum, et **dicemus**: Alleluia. Exultantes² enim se ad parilem laudem flagrantissima charitate invicem et in Deum, omnes **cives** illius civitatis dicent: Alleluia: quia dicent: Amen.

XXX. Hæc igitur vita sanctorum etiam corpora eorum commutata in coelestem et angelicum statum sic

¹ 1 Cor. I, 9. — ² Forte Exhortantes.

implebit, atque immortaliter vegetabit, ut ab illa beatissima contemplatione et laude veritatis, nulla corruptio necessitatis avertat aut avocet. Ita illis cibus erit ipsa veritas: ipsa autem requies tanquam recubitus. Quod enim dictum est, quia recumbentes epulabuntur, sicut dicit Dominus: « Quia multi venient ab Oriente et Occidente, » et recumbent cum Abraham et Isaac et Jacob in regno » Patris mei¹: » hoc significatum est, quoniam magna requie pascentur cibo veritatis. Talis enim cibus reficit, et non deficit; implet et integer est: tu consummaris, ipse non consumitur. Talis est ille cibus, non qualis iste, qui deficit ut reficiat, et ne vitam finiat qui eum accipit, ipse finitur. Recubitus ergo ille, sempiterna requies erit: epulæ illæ, veritas incommutabilis erit: epulatio illa, vita æterna erit, id est, ipsa cognitio. Quia « Hæc est, » inquit, vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, » et quem misisti Jesum Christum². »

XXXI. Nam quia illa vita in contemplatione veritatis non solum ineffabiliter, sed quia et delectabiliter permanebit, multis locis Scriptura testatur, quæ omnia commemorare non possumus. Inde est illud: « Qui diligit » me, mandata mea custodit; et ego diligam eum, et » ostendam me ipsum illi³. » Tanquam enim fructus et merces ab eo quaereretur, quia mandata ejus custodiuntur: « Ostendam, inquit, me ipsum illi. » perfectam beatitudinem ponens, ut cognoscatur sicuti est. Inde est et illud: « Dilectissimi, filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus. Scimus quia cum apparuerit, similes » ei erimus; quia videbimus eum sicuti est⁴. » Ideo et apostolus Paulus: « Tunc, inquit, facie ad faciem⁵. » Quia etiam dixit alio loco: « In eandem imaginem trans-

¹ Matth. III, 11. — ² Joan. XVII, 3. — ³ Id. XIX, 21. — ⁴ 1 Joan. III, 2. — ⁵ 1 Cor. XIII, 12.

» formamur a gloria in gloriam, tanquam a Domini spiritu¹. » Et in Psalmis dicit : « Vacate, et videte, quia » ego sum Dominus². » Tunc ergo optime videbitur, quando summe vacabitur. Quando autem summe vacabitur, nisi cum transierint tempora laboriosa, tempora necessitatum, quibus modo obstricti sumus, quandiu terra parit homini peccatori spinas et tribulos, ut in sudore vultus sui manducet panem suum? Temporibus ergo terreni hominis omni ex parte transactis, et die cœlestis hominis omni ex parte perfecto, summe videbimus, quia summe vacabimus. Finita enim corruptione et indigentia in resurrectione fidelium, non erit propter quod laboretur. Quasi enim diceretur: Recumbite et manducate; ita dictum est : « Vacate et videte. » Vacabimus ergo et videbimus Deum sicuti est; et videntes laudabimus Deum. Et hæc erit vita sanctorum, hæc actio quietorum, quia sine defectu laudabimus. Non uno die laudabimus : sed sicut dies ille non habet terminum temporis, ita laus nostra non habebit terminum cessationis, et ideo in sæcula sæculorum laudabimus. Audi etiam hoc Scripturam dicentem Deo, quod nos desideramus : « Beati qui habitant in domo tua, in sæcula sæculorum laudabunt te³. » Conversi ad Dominum, ipsum deprecemur pro nobis et pro omni plebe sua astante nobiscum in atriis domus suæ : quam custodire protegereque dignetur : per Jesum Christum filium ejus Dominum nostrum, qui cum eo vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

¹ 2 Cor. III, 18. — ² Psal. XLV, 11. — ³ Id. LXXXIII, 5.

SERMO CCCLXIII⁴.*De Cantico Exodi.*

I. SENSUM nostrum, fratres charissimi, in Scripturis sanctis considerandis atque tractandis regere debet earumdem Scripturarum manifestissima auctoritas; ut ex eis quæ aperte dicta sunt ad nutriendos nos, ea quæ obscurius dicta sunt ad exercendos nos, fideliter disserantur. Quis enim audeat aliter exponere sacramenta divina, quam corde atque ore apostolico prædicatum atque præscriptum est? Dicit autem apostolus Paulus : « Nolo » vos ignorare, fratres, quia patres nostri omnes sub nube » fuerunt, et omnes per mare transierunt, et omnes in » Moyse baptizati sunt, et in nube, et in mari; et omnes » eandem escam spiritalem manducaverunt, et omnes » eundem potum spiritalem biberunt. Bibebant autem » de spiritali consequente eos petra; petra autem erat » Christus. Sed non in plurimis eorum beneplacitum est » Deo. Prostrati enim sunt in deserto. Hæc autem figuræ » nostræ factæ sunt, ut non simus cupientes mala, sicut et » illi cupierunt. » Et paulo post : « Omnia hæc, inquit, » in figura contingebant illis : scripta sunt autem ad correctionem nostram, in quos finis sæculorum devenit². »

II. Hinc itaque, dilectissimi, nullus fidelium dubitaverit, transitum illius populi per mare Rubrum figuram fuisse baptismi nostri : ut a diabolo et angelis ejus, qui nos, tanquam Pharaon et Ægyptii, luto carnis obnoxios

¹ Alias 2 ex Sirmundianis. — ² 1 Cor. X, 1-11.